

Professor Johan Giertsen
Det juridiske fakultet
Universitetet i Bergen
giertsen@uib.no
tlf. 41256081

22. januar 2024

Stortinget
Utdannings- og forskningskomiteen
OSLO

Fusk og uredelighet – universitets- og høyskoleloven vs forskningsetikkloven

Studenters fusk er regulert i universitets- og høyskoleloven, jf. utkastet til ny lov i Prop. 126 L (2022–2023). Professorers og andre vitenskapelig ansattes uredelighet er regulert i forskningsetikkloven fra 2017.

Gjeldende universitets- og høyskolelov og utkastet til ny lov åpner for at like tilfeller blant studenter kan bli behandlet forskjellig, avhengig av hvilken institusjon studenten er knyttet til. Forskningsetikkloven gir et mer rettssikkert regelverk for de ansatte enn universitets- og høyskoleloven gir for studentene.

Vi kan ikke ha et lovverk om fusk for studenter med slike svakheter. Dette brevet avsluttes derfor med prinsipper for en mulig ny regulering av fusk i universitets- og høyskoleloven.

- 1) Universitets- og høyskoleloven har ikke – og vil etter utkastet ikke få – en definisjon av fusk.¹ Institusjonene skal fortsatt definere dette. Om en student er på institusjon X eller Y, kan derfor få betydning for om en type atferd er fusk – avhengig av institusjonenes ulike lokale forskrifter og ulike praksis.
- 2) At utkastet til ny lov åpner for å føre videre en praksis med at like tilfeller kan bli behandlet forskjellig på ulike institusjoner, gir mangler ved studentenes rettssikkerhet.
- 3) Nettavisen Khrono har f.eks. avdekket at det kan være store forskjeller mellom institusjonene om gjenbruk av egen tekst kan medføre annullering av eksamen og utestenging av studenten.²
- 4) Forskningsetikkloven § 8 andre ledd inneholder en nasjonal definisjon, som gjelder for ansatte: «Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.» Denne definisjonen sikrer professorer mfl. en forutsigbarhet som verken gjeldende universitets- og høyskolelov eller lovutkastet gir studentene.
- 5) Forskningsetikkloven knytter uredelighet til «brudd på anerkjente forskningsetiske normer». Verken gjeldende universitets- og høyskolelov eller lovutkastet har en henvisning til forskningsetikken i sin regulering av fusk.

¹ Prop. 126 L (2022–2023) kap. 16.4.4.3: «Departementet mener at det ligger til institusjonene selv å vurdere hvordan de skal definere, ramme inn og synliggjøre fusk på best mulig måte i virksomheten sin.»

² <https://www.khrono.no/minst-90-studenter-utestengt-for-selvplagiat-ett-universitet-skiller-seg-ut/790902>

- 6) Dette åpner for at studenter kan sanksjoneres for «forseelser» der det neppe vil bli reagert overfor ansatte. Et eksempel er forskriften ved Høgskolen i Innlandet (HINN) § 8-1 femte ledd – jfr. statens anke til Høyesterett i saken ved HINN om gjenbruk av egen tekst – om at «Referanser på alle anvendte kilder, inkludert eget arbeid, skal være oppgitt. Avskrift eller kopi uten kildehenvisning regnes som fusk, uavhengig av kilden». Forskriften er unntaksfri, dekker også gjenbruk av egen tekst uten henvisning, og krever ikke at besvarelsene må være brudd på etiske krav for å lede til fusk.³
- 7) Forskningsetikkloven har et alvorlighetskrav i § 8 andre ledd: «Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre *alvorlige* brudd på anerkjente forskningsetiske normer ...» (uthevet her).
- 8) Alvorlighetskriteriet i forskningsetikkloven vil for ansatte lede til forskjell mellom det uredelige (= «alvorlige» brudd) og slurv som ikke er alvorlig og ikke uredelig. Dette bidrar til rettssikkerheten for de ansatte.
- 9) HINN-forskriften åpner ikke for å vurdere om en besvarelse til eksamen kan ha tilstrekkelig selvstendighet selv om en henvisning mangler. Slik Høgskolen i Innlandet (HINN) har formulert forskriften, blir det ikke et skille mellom fusk og slurv. Jo flere universiteter og høyskoler som har lokale forskrifter som HINN uten et alvorlighetskrav, desto større forskjell i rettssikkerhet mellom studenter og ansatte.
- 10) Forskningsetikklovens forarbeider bidrar ytterligere til ansattes rettssikkerhet: «Også den som har gode hensikter, kan trå feil, uten at det nødvendigvis bør føre til et uredelighetsstempel. Dette gjelder særlig dersom handlingen ikke framtrer som et mønster, men mer som et enkeltstående feilgrep.»⁴ En slik margin er ikke presisert for studenter i proposisjonen til ny lov om universiteter og høyskoler.
- 11) Forskningsetikklovens definisjon av uredelighet – som er betinget av brudd på «anerkjente forskningsetiske normer» – kan også få betydning for gjenbruk av egen tekst. Den nasjonale klagenemnden ser for studenter strengt på dette. Kunnskapsdepartementet gjør det samme i anken til Høyesterett i saken der en student ved Høgskolen i Innlandet ble frifunnet i lagmannsretten for gjenbruk uten å ha vist til seg selv. Forskningsetikken ser mildere på dette enn klagenemnden og departementet.⁵
- 12) Departementet lanserer i utkastet til ny universitets- og høyskolelov en sonndring mellom gjenbruk av egen tekst som har – eller ikke har – fått «uttelling».⁶ En student har f.eks. skrevet en oppgave som må få bestått som vilkår for å få eksamensrett i faget. Studenten har fått «uttelling» hvis resultatet ble bestått og studenten fikk eksamensrett. Skulle samme spørsmål bli stilt på eksamen, og studenten gjenbruker egen tekst uten henvisning, risikeres etter lovutkastet annullering av eksamen og ofte utestenging. At det kan bli fusk om en student gjenbruker uten kilde egen tekst som

³ Se forskriften i <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-01-26-98>

⁴ Prop. 158 L (2015–2016) kap. 5.2.2.1.

⁵ Helene Ingierd, Ragnhild Aursnes Dammen, Thomas Østerhaug og Vidar Enebakk i Khrono: Selvplagiat er ikke plagiat. <https://www.khrono.no/selvplagiat-er-ikke-plagiat/791913>

⁶ Prop. 126 L (2022–2023) kap. 16.4.4.3: «Dersom studenten bygger på eget arbeid som tidligere er innlevert til vurdering, bør en etter departementets mening skille mellom arbeid som har gitt uttelling i form av oppnådde studiepoeng eller rett til å gå opp til eksamen, og arbeid som ikke tidligere har gitt uttelling.» Særmerknadene til § 12-4: «Tidligere arbeid som ikke har gitt slik uttelling, vil normalt kunne gjenbrukes uten at dette anses som fusk.»

har fått «uttelling», kan bli for strengt. Det er mer hensiktsmessig om vurderingen beror på forskningsetikken, dvs. om mangelen på henvisning er et alvorlig etikkbrudd, slik at det ikke nødvendigvis blir avgjørende om studenten har fått «uttelling» for det opprinnelige arbeidet.

13) Stortingets utdannings- og forskningskomite oppfordres til å se særlig på lovutkastet § 12-4 om fusk. Prinsipper for en mulig ny regulering:

- a. Universitets- og høyskoleloven bør for studenter ha en nasjonal definisjon av hovedkriteriene for fusk, slik som ansatte har i forskningsetikkloven – eventuelt en nasjonal definisjon med en begrenset mulighet for utfyllende lokale forskrifter.
- b. En mulig nasjonal definisjon i den nye universitets- og høyskoleloven bør etter mønster av forskningsetikkloven ha brudd på forskningsetikken og et alvorlighetskrav som sentrale vilkår for fusk.

Med vennlig hilsen

Johan Giertsen

Gjenpart:

Forskerforbundet

Norsk studentorganisasjon

Medier